

Mariusz Braszkiewicz

Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń

marbra9@wp.pl

Prezydentura Donalda Trumpa a przewidywane zmiany w orzecznictwie Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych Ameryki

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/SIT.2017.025>

1. Wprowadzenie

Donald Trump 20 I 2017 r. został zaprzysiężony na 45 prezydenta Stanów Zjednoczonych Ameryki. Jednym z jego uprawnień jest nominacja sędziów federalnych, w tym sędziów Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych (Supreme Court of the United States, SCOTUS). Celem wyjaśnienia znaczenia nominacji do SCOTUS należy rozpocząć od zwięzłego nakreślenia pozycji i organizacji władzy sądowniczej w USA.

Struktura sądownictwa składa się z dwóch pionów: federalnego i stanowego. Federalny opiera się sądach dystryktowych, orzekających w I instancji i sądach apelacyjnych, rozpatrujących odwołania. Są również sądy szczególne, np. wojskowe. Struktura sądów stanowych jest zróżnicowana, gdyż opiera się na konstytucjach stanowych: wspólną cechą dla wszystkich stanów jest podział na dystrykty sądowe, w których działa po jednym sądzie I instancji. Od orzeczeń przysługuje apelacja do sądów apelacyjnych, a III instancję stanowią sądy najwyższe, które rozpatrują wybrane apelacje. SCOTUS jest zaś na szczycie obu pionów i dla obu posiada jurys-

dykcję apelacyjną. Obligatoryjnie rozpatruje apelacje, jeśli sąd stanowy uznał ustawę federalną za niekonstytucyjną, gdy podważone wcześniej prawo zostało utrzymane w mocy przez sąd stanowy, gdy akt prawa stanowego został przez federalny sąd apelacyjny uznany za niekonstytucyjny, jeśli USA były stroną procesu. Nadto na wniosek strony może przejąć inne sprawy do rozpoznania w drodze procedury *certiorari*, jeśli uzna ją za precedensową¹.

Uprawnienie sądów do kontroli aktów prawnych z konstytucją (wyinterpretowane przez SCOTUS z art. 3 konstytucji wyrokiem w sprawie *Marbury v. Madison* z 1803 r.) jest ważną instytucją systemu hamulców i równowagi, będącego charakterystyczną cechą amerykańskiego prawa konstytucyjnego. Z kolei instancyjny charakter sądownictwa sprawia, że w razie różnic w orzecznictwie sądów niższej instancji, sprawa ostatecznie trafi przed SCOTUS. Należy w tym miejscu zauważyć, że prawu amerykańskiemu obca jest instytucja abstrakcyjnej kontroli konstytucyjnej. Sąd dokonuje kontroli konstytucyjnej, wyłącznie rozpatrując konkretne sprawy².

Obecnie w SCOTUS zasiada czworo liberałów: Ruth Bader Ginsburg, Stephen Breyer, Sonia Sotomayor i Elena Kagan; trzech konserwatystów: Clarence Thomas, John G. Roberts i Samuel Alito, oraz umiarkowany, będący zwykle języczkiem u wagi, Anthony Kennedy. 13 II 2016 r. zmarł konserwatywny sędzia Antonin Scalia. Ponieważ zdominowany przez republikanów Senat zablokował nominację Merricka Garlanda dokonaną przez prezydenta Baracka Obamę, jedno miejsce wciąż jest nieobsadzone. 1 II 2017 r. prezydent Donald Trump nominował w miejsce Scalii 49-letniego Neila Gorsucha, konserwatywnego sędziego Sądu Apelacyjnego 10 Okręgu. Ze względu na republikańską większość w Senacie zatwierdzenie tej nominacji wydaje się formalnością. Być może Trump ukształtuje skład SCOTUS tak, by był jeszcze bardziej konserwatywny: sędzia Ginsburg ma 83 lata, sędzia Breyer – 78, sędzia Kennedy – 80. Ze względu na to, że sędziowie zasiadają w SCOTUS dożywotnio (lub do rezygnacji) Trump może nadać sądowi konserwatywne oblicze

---

¹ R. Tokarczyk, *Prawo amerykańskie*, Warszawa 2009, s. 55–58.

² L. Garlicki, *Sąd Najwyższy Stanów Zjednoczonych Ameryki: konstytucja – polityka – prawa obywatelskie*, Wrocław 1982, s. 57–58.

na kilka dekad. Wpłyne to, zdaniem autora, na linię orzeczniczą SCOTUS w fundamentalnych kwestiach.

2. Aborcja

Do XIX w. aborcja nie była penalizowana, aczkolwiek przerwanie ciąży w okresie gdy płód był już zdolny do życia poza organizmem matki, uważano za morderstwo. Dopiero w 1821 r. stan Connecticut przyjął pierwszą w USA ustawę antyaborcyjną. Do końca XIX w. wszystkie inne stany podażyły drogą ustawowego zakazu aborcji ze ścisłymi wyjątkami. Lata 60. XX w. przyniosły zmiany: do 1972 r. 19 stanów zliberalizowało swe przepisy, dopuszczając aborcję dla ratowania życia matki, a niekiedy również w razie deformacji płodu czy ciąży będącej wynikiem przestępstwa³.

W 1970 r. przed SCOTUS trafiła sprawa *Roe v. Wade*. Skarżąca, Jane Roe (ze względu na ochronę prywatności pod tym pseudonimem kryła się Norma McCorvey), zarzuciła naruszenie XIV Poprawki do Konstytucji gwarantującej prawo do właściwego procesu (*Due Process Clause*). Naruszenie to polegać miało na uniemożliwieniu jej przerwania ciąży będącej, jaka sama twierdziła, wynikiem zgwałcenia, ze względu na brak udokumentowania faktu przestępstwa. 22 I 1973 r. SCOTUS, stosunkiem głosów 7:2, orzekł o niekonstytucyjności przepisów zakazujących aborcji i uznał aborcję za fundamentalne prawo konstytucyjne. Autor uzasadnienia, sędzia Harry Blackmun (do którego dołączyli prezes Warren E. Burger i sędziowie William O. Douglas, William J. Brennan, Potter Stewart, Thurgood Marshall oraz Lewis F. Powell) powołał się nadto na IX poprawkę

---

³ S. Frankowski, *United States of America*, w: *Abortion and Protection of the Human Fetus. Legal Problems in a Cross-Cultural Perspective*, red. S. Frankowski, G. Cole, Dordrecht 1987, s. 20–22, <https://books.google.pl/books?id=5CMR3N2tPG8C&printsec=frontcover&dq=Abortion+and+Protection+of+the+Human+Fetus.+Legal+Problems+in+a+Cross-Cultural+Perspective&hl=pl&sa=X&ved=0ahUKEwinhP7-2JLSAhVBzxQKHcKdCNwQ6AEIGjAA#v=onepage&q=Abortion%20and%20Protection%20of%20the%20Human%20Fetus.%20Legal%20Problems%20in%20a%20Cross-Cultural%20Perspective&f=false> (dostęp: 15.03.2017 r.).

uznającą katalog praw obywatelskich za otwarty i wyinterpretował z niej prawo do prywatności, za naruszenie którego uznał zakaz aborcji. Blackmun uznał, że prawa ciężarnej kobiety mają większą wagę od praw płodu, który zdaniem sędziego jest jedynie „możliwością ludzkiego życia”, toteż płodowi nie przysługuje ochrona życia gwarantowana każdemu człowiekowi przez XIV poprawkę. Kryterium wyznaczającym granicę między możliwością a życiem jest według Blackmuna zdolność do życia poza organizmem matki, stąd za konstytucyjne uznano restrykcje dotyczące aborcji w III trymestrze ciąży⁴. Zdanie odrębne zgłosili sędziowie William Rehnquist i Byron White. Rehnquist w uzasadnieniu powołał się na wolę ludu wyrażoną przez mające przedstawicielski charakter legislatury stanowe, które zakazały aborcji. Opowiedział się nadto za ścisłą interpretacją XIV poprawki, nie znajdując w jej brzmieniu niczego, co pozwalałoby wyinterpretować z niej konstytucyjne prawo do aborcji⁵.

Po 1973 r. podejmowano próby uchylecia precedensu *Roe v. Wade*. Zwolennicy zakazu aborcji wiązali duże nadzieje z prezydenturą Ronald Reagana. Istotnie jego nominat do SCOTUS, sędzia Antonin Scalia, opowiedział się w 1989 r. w sprawie *Webster v. Reproductive Health Services* za uchYLENIEM precedensu⁶. Jednak w ówczesnym składzie SCOTUS nie było woli wydania tak daleko idącego orzeczenia, więc jedynie uznał za konstytucyjny zakaz finansowania aborcji z publicznych środków i przeprowadzania jej z użyciem publicznych budynków i sprzętu oraz przez pracowników sektora publicznego, nadto dopuszczono uzależnianie aborcji od wyników badań pod kątem zdolności płodu do życia poza organizmem matki⁷. Również w sprawie *Planned Parenthood of Southeastern Pennsylvania v. Casey* SCOTUS utrzymał istotę precedensu *Roe v. Wade*, równocześnie jednak uznając za konstytucyjny wymóg uzyskania zgody rodziców

---

⁴ Wyrok SCOTUS z dnia 22 stycznia 1973 r., *Roe v. Wade*, 410 U.S. 113, <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/410/113/case.html> (dostęp: 15.02.2017 r.).

⁵ Ibidem.

⁶ Wyrok SCOTUS z dnia 3 lipca 1989 r., *Webster v. Reproductive Health Services*, 492 U.S. 532, <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/492/490/case.html> (dostęp: 15.02.2017 r.).

⁷ Ibidem.

w przypadku nieletnich kobiet, poinformowania kobiety o możliwych niepożądanych efektach zabiegu oraz o 24-godzinnym terminie między zgłoszeniem się na zabieg a wykonaniem go, aczkolwiek za niekonstytucyjny uznano wymóg uzyskania zgody męża przez zamężną kobietę⁸. W 2007 r. wyrokiem w sprawie *Gonzales v. Carhat* SCOTUS uznał za konstytucyjny wprowadzony przez Kongres w 2003 r. zakaz aborcji przez częściowe urodzenie⁹. Ostatni wyrok SCOTUS w sprawie dotyczącej aborcji wydał w 2016 r. w sprawie *Whole Woman's Health v. Hellerstedt*, w której orzekł o niekonstytucyjności ograniczania dostępu do aborcji poprzez stawianie dokonującym aborcji placówkom wygórowanych wymagań (równych chirurgicznym ambulatoriom), zwiększających koszty prowadzenia i doprowadzających do spadku ich liczby¹⁰.

Neil Gorsuch w swej dotychczasowej karierze sędziowskiej nie orzekał w kwestii aborcji. Jednak jego konserwatyzm, sprzeciw wobec wspomaganego samobójstwa i obietnice Trumpa, że powoła sędziego o poglądach *pro-life*, każą przypuszczać, że Gorsuch i ewentualni następnici nominacji Trumpa będą dążyli do uznawania za konstytucyjne antyaborcyjnych ustaw uchwalanych przez rządzone przez republikanów stany.

3. Akcja afirmatywna

Akcja afirmatywna polega na wspieraniu różnorodności rasowej i etnicznej w różnych dziedzinach życia, np. w szkolnictwie wyższym¹¹,

---

⁸ Wyrok SCOTUS z dnia 29 czerwca 1992 r., *Planned Parenthood of Southeastern Pa. v. Casey*, 505 U.S. 833, <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/505/833/case.html> (dostęp: 15.02.2017 r.).

⁹ Wyrok SCOTUS z dnia 18 kwietnia 2007 r., *Gonzales v. Carhat*, 550 U.S. 124, <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/550/124/> (dostęp 15.02.2017 r.).

¹⁰ Wyrok SCOTUS z dnia 27 czerwca 2016 r., *Whole Woman's Health v. Hellerstedt*, 579 U.S., <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/579/15-274/> (dostęp: 15.02.2017 r.).

¹¹ P. Brest, M. Oshige, *Affirmative Action for Whom?*, "Stanford Law Review" Vol. 47 No. 5, s. 855, 1995 <https://www.jstor.org/stable/1229177> (dostęp: 15.02.2017 r.).

w wojsku¹² czy na rynku pracy. W Stanach Zjednoczonych została wprowadzona na szeroką skalę w 1969 r., za rządów republikańskiego prezydenta Richarda Nixona¹³. Od tego czasu akcja afirmatywna budzi konstytucyjne wątpliwości. Przeciwnicy zarzucają jej, że różnicuje obywateli ze względu na kolor skóry, szczególnie faworyzując Afroamerykanów, rdzennych Amerykanów, Meksykanów i Portorykańczyków kosztem np. Amerykanów azjatyckiego pochodzenia¹⁴. Zwolennicy uważają zaś ją za słuszne wyrównywanie szans czarnej i latynoskiej ludności po latach dyskryminacji¹⁵.

W 2008 r. białoskóra Abigail Noel Fisher nie została przyjęta na Uniwersytet Teksasu w Austin. Zaskarżyła decyzję uczelni do sądu, argumentując, że przyczyną odmownej decyzji uczelni był jej kolor skóry, zarzucając uczelni naruszenie XIV poprawki gwarantującej każdemu równą ochronę prawa. Po oddaleniu jej skargi przez sądy niższych instancji, sprawę przejął do rozpoznania SCOTUS, który 24 VI 2013 r. nie ogłosił precedensu w tej sprawie, nakazując Sądowi Apelacyjnemu 5 Okręgu rozpatrzyć ją ponownie¹⁶. 15 VII 2014 r. Sąd Apelacyjny ponownie uznał decyzję uczelni za zgodną z prawem¹⁷. 23 VI 2016 r. SCOTUS ponownie ogłosił wyrok w sprawie *Fisher v. Univ. of TX at Austin*, tym razem tworząc precedens, w którym uznał akcję afirmatywną za zgodną z XIV poprawką. Uzasadnienie sporządził sędzia Kennedy, do którego dołączyli sędziowie Ginsburg, Breyer i Sotomayor. Zdanie odrębne złożyli sędziowie Thomas, Alito i prezes Roberts. Sędzia Scalia (który na rozprawie

---

¹² T. H. Anderson, *The Pursuit of Fairness: A History of Affirmative Action*, Oxford 2004, s. 1, <https://doi.org/10.1086/ahr.112.1.241>. (dostęp: 17.07.2018 r.).

¹³ R. Bader Ginsburg, *Affirmative Action as an International Human Rights Dialogue*, "Brookings" 1 XII 2000 r., <https://www.brookings.edu/articles/affirmative-action-as-an-international-human-rights-dialogue-considered-opinion/> (dostęp: 15.02.2017 r.).

¹⁴ P Brest, M. Oshige, op. cit., s. 855.

¹⁵ R. Bader Ginsburg, op. cit.

¹⁶ Wyrok SCOTUS z dnia 24 czerwca 2014 r., *Fisher v. Univ. of TX at Austin*, 570 U.S., <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/570/11-345/> (dostęp: 15.02.2017 r.).

¹⁷ Wyrok *US Court of Appeals for the 5th Circuit* z dnia 15 lipca 2014 r., *Fisher v. Univ. of TX at Austin*, 09-50822, <http://www.ca5.uscourts.gov/opinions%5Cpub%5C09/09-50822-CV2.pdf> (dostęp: 15.02.2017 r.).

już dał do zrozumienia, że uważa akcję afirmatywną za niekonstytucyjną) zmarł w trakcie postępowania, a sędzia Kagan była wyłączona od udziału w postępowaniu, gdyż brała udział w nim przed sądem niższej instancji w okresie pełnienia funkcji radcy generalnego¹⁸.

Zdaniem sędziego Kennedy'ego zaskarżona polityka Uniwersytetu Teksasu uwzględnia rasowe i etniczne zróżnicowanie kraju, zapewniając mniejszościom równość szans tam, gdzie ich sytuacja jest utrudniona wobec sytuacji innych ras. Jego zdaniem fakt, że wciąż nie osiągnięto równości w poziomie wykształcenia, uzasadnia dalsze prowadzenie akcji afirmatywnej i czyni ją nienaruszającą zasady równej ochrony prawa¹⁹.

Sędzia Alito, do którego dołączyli Roberts i Thomas, w uzasadnieniu mniejszości podniósł argument o dyskryminacji osób innych ras aniżeli afroamerykańska czy latynoska. Równocześnie sędziowie uznali, że i korzystający z akcji afirmatywnej Afroamerykanie i Latynosi są tak naprawdę w ten sposób dyskryminowani, gdyż uczelnia, ułatwiając im dostęp na studia, uznaje ich za niezdolnych do równej konkurencji z przedstawicielami innych ras. Sędzia Thomas, sam będący Afroamerykaninem, sporządził nadto własne uzasadnienie, w którym uznał akcję afirmatywną za przejaw rasizmu wymierzony w czarnoskórych, przytaczając historię niewolnictwa i segregacji rasowej, które to instytucje według ich zwolenników miały być korzystne dla Afroamerykanów²⁰.

Sędzia Gorsuch nie orzekał dotąd w sprawie akcji afirmatywnej, nieznane są nadto jego publiczne wypowiedzi na jej temat. Sam Trump skrytykował nieprzychylną wobec akcji afirmatywnej wypowiedź Scalii, jednak poglądy prezydenta i poglądy jego nominata mogą być rozbieżne. Uważam, że Gorsuch będzie w tej kwestii po stronie swych konserwatywnych kolegów, co doprowadzi do uchylecia precedensu w sprawie *Fisher v. Univ. of TX at Austin* i uznania akcji afirmatywnej za niezgodną z XIV poprawką.

---

¹⁸ Wyrok SCOTUS z dnia 23 czerwca 2016 r., *Fisher v. Univ. of TX at Austin*, 579 U.S., <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/579/14-981/> (dostęp: 15.02.2017 r.).

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Ibidem.

4. Imigracja

Truizmem jest stwierdzenie, że Stany Zjednoczone to kraj tworzony przez imigrantów i ich potomków. Początkowo nie obowiązywały ograniczenia imigracyjne, z czasem państwo wprowadziło kontrolę nad liczbą i kierunkiem pochodzenia imigrantów. Równocześnie, oprócz imigrantów legalnych w USA mieszkają ludzie, którzy dostali się na terytorium tego państwa nielegalnie lub nielegalnie przedłużyli swój pobyt. Liczbę żyjących w USA nielegalnych imigrantów szacuje się na 11 milionów. W 2016 r. rządy konserwatystów stany podjęły próbę ich deportacji. Prezydent Obama sprzeciwił się temu krokowi i ogłosił Deferred Action for Parents of Americans and Lawful Permanent Residents (DAPA) mający chronić przed deportacją tych nielegalnych imigrantów, którzy przybyli do USA przed 2010 r., nie popełnili żadnego przestępstwa, a ich dzieci urodziły się na terytorium USA (przez co w myśl XIV poprawki nabyły obywatelstwo) lub uzyskały prawo stałego pobytu. Szacuje się, że prezydencki program ma uchronić przed deportacją ponad 4 mln nielegalnych imigrantów. Sąd Apelacyjny 5 Okręgu uchylił DAPA, uznając je za przekroczenie uprawnień przez prezydenta²¹. Departament Sprawiedliwości zaskarżył wyrok sądu. 23 VI 2016 r. SCOTUS stosunkiem głosów 4:4 ze względu na brak większości którejkolwiek ze stron utrzymał w mocy wyrok Sądu Apelacyjnego, równocześnie nie tworząc precedensu. Z tego powodu odstąpiono od uzasadnienia²². Za utrzymaniem wyroku uchylającego DAPA opowiedział się prezes John G. Roberts oraz sędziowie Clarence Thomas, Anthony Kennedy i Samuel Alito. Przeciw byli sędziowie Ruth Bader Ginsburg, Stephen Breyer, Sonia Sotomayor i Elena

---

²¹ R. Wolf, *Supreme Court split on Obama immigration plan*, "USA Today" 18 IV 2016 r., <http://www.usatoday.com/story/news/politics/2016/04/18/supreme-court-immigration-deportation-obama-undocumented/83171370/> (dostęp: 15.02.2017 r.).

²² Wyrok SCOTUS z dnia 23 czerwca 2016 r. *United States v. Texas*, 579 U.S., <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/579/15-674/> (dostęp: 15.02.2017 r.).

Kagan. Większości nie osiągnięto ze względu na śmierć sędziego Scalia, który zapewne byłby za utrzymaniem wyroku²³.

27 I 2017 r. prezydent, rozporządzeniem wykonawczym nr 13769, zakazał wjazdu do USA obywatelom Syrii, Iraku, Iranu, Jemenu, Libii, Sudanu i Somalii. Rządzony przez demokratów stan Waszyngton uznał rozporządzenie za niezgodne z prawem i zaskarżył je do sądu. 3 II 2017 r. Sąd Dystryktowy Zachodniego Dystryktu Waszyngtonu w sprawie *Washington v. Trump* zakazał wykonania rozporządzenia²⁴. Departament Sprawiedliwości odwołał się do Sądu Apelacyjnego 9 Okręgu, który jednak nie orzekł po myśli prezydenta. Prezydencka administracja nie odwołała się do SCOTUS. Być może dlatego, że sędzia Neil Gorsuch skrytykował reakcję prezydenta na wyrok Sądu Okręgowego (Trump nazwał sędziego „tak zwanym sędzią”)²⁵. Stąd dużą niewiadomą jest, jak będzie orzekał w sprawach dotyczących imigracji, które wobec zaostrzenia polityki migracyjnej z pewnością prędzej czy później trafią przed oblicze SCOTUS.

5. Kara śmierci

Kara śmierci obecna jest w amerykańskim porządku prawnym od czasów kolonialnych i utrzymała się w nim po uzyskaniu niepodległości. Ósma poprawka zakazuje kar okrutnych i wymyślnych, nadto XIV poprawka gwarantuje, że nikt nie zostanie pozbawiony życia bez właściwego procesu. To właśnie te dwie poprawki odgrywają kluczową rolę w sporze o karę śmierci. Mówi się nawet o jego konstytucjonalizacji²⁶.

---

²³ R. Wolf, op. cit.

²⁴ Wyrok United States District Court Western District of Washington z dnia 3 lutego 2017 r., *Washington v. Trump*, No. 2:17-cv-00141, http://agportal-s3bucket.s3.amazonaws.com/uploadedfiles/Another/News/Press_Releases/Complaint%20as%20Filed.pdf (dostęp: 15.02.2017 r.).

²⁵ J. Hirschfeld Davis, *Supreme Court Nominee Calls Trump's Attack on Judiciary 'Demoralizing'*, "The New York Times" 8 II 2017 r., <https://www.nytimes.com/2017/02/08/us/politics/donald-trump-immigration-ban.html> (dostęp: 15.02.2017 r.).

²⁶ S. Banner, *The Death Penalty: an American History*, Cambridge 2002, s. 291.

29 VI 1972 r. SCOTUS wyrokiem w sprawie *Furman v. Georgia* zniósł karę śmierci w USA, jednak nie uznał jej za niekonstytucyjną samą w sobie, lecz za niekonstytucyjną w świetle ówczesnej procedury. Wyrok ten był bardzo kontrowersyjny. Za zniesieniem kary śmierci opowiedziało się 5 sędziów, ale każdy inaczej to uzasadnił. Jedynie sędziowie William Brennan i Thurgood Marshall uznali karę śmierci za niekonstytucyjną samą w sobie – Marshall ze względu na nieodwracalność, niespełnianie funkcji prewencyjnej ani retribucyjnej oraz ze względu na dyskryminację czarnych, ubogich i niepiśmiennych²⁷, Brennan ze względu na dynamiczną wykładnię Konstytucji, w myśl której uznał, że choć w czasach ojców założycieli kara śmierci nie była uważana za okrutną i wymyślną, to z czasem, w miarę postępu, taką się stała²⁸. Argument o dyskryminacji klasowej i rasowej był też pierwszoplanowy w uzasadnieniu sędziego Williama Douglasa²⁹. Sędzia Byron White, dla którego najważniejszym argumentem za karą śmierci była zawsze prewencja³⁰, uznał że wyjście kary śmierci z praktycznego zastosowania na przełomie lat 60. i 70. sprawiło, że przestała ona pełnić funkcję prewencyjną³¹. Z kolei sędzia Potter Stewart skupił się na arbitralności sądów. W owym czasie nierzadkie były sytuacje, w których dolna granica kary za niektóre przestępstwa była niska (np. rok pozbawienia wolności za przestępstwo zgwałcenia w Georgii czy 5 lat pozbawienia wolności za to samo przestępstwo w Teksasie), a ustawy nie wyznaczały kryteriów wymiaru kary. Takie wyroki Stewart porównał do rażenia piorunem. Czterej sędziowie złożyli zdania odrębne. Prezes Warren Burger i sędzia Harry Blackmun zadeklarowali się jako przeciwnicy kary śmierci, ale ich zdaniem SCOTUS przekroczył swe uprawnienia, gdyż zniesienie kary głów-

---

²⁷ Wyrok SCOTUS z dnia 29 czerwca 1972 r., *Furman v. Georgia*, 408 U.S. 238, <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/408/238/case.html> (dostęp: 15.02.2017 r.).

²⁸ Ibidem.

²⁹ Ibidem.

³⁰ J. A. Faggan, *Capital Punishment: Deterrent Effect & Capital Costs*, Columbia Law School, 2014 http://www1.law.columbia.edu/law_school/communications/reports/summer06/capitalpunish (dostęp: 15.02.2017 r.).

³¹ *Furman v. Georgia*.

nej jest zadaniem ustawodawcy. Z kolei sędziowie Lewis Franklin Powell i William Rehnquist uznali karę śmierci za potrzebną, spełniającą swoje zadanie, zakorzenioną w tradycji i będącą wyrazem społecznych oczekiwań.

Uzasadnienia sędziów Stewarta i White'a okazały się kluczowe dla kierunku zmian prawnych, które miały uczynić zadość wyrokowi³². Legislatury stanowe w celu eliminacji arbitralności i przywrócenia kary śmierci zdecydowały się na uczynienie jej obligatoryjną w niektórych przypadkach albo na zaproponowane przez doktrynę stypizowanie typów kwalifikowanych³³, względnie uwzględnienie okoliczności obciążających³⁴. 2 VIII 1976 r. w sprawie *Gregg v. Georgia* SCOTUS stosunkiem głosów 7:2 uznał drogę zaproponowaną przez doktrynę za zgodną z Konstytucją. Autorzy uzasadnienia, sędziowie Powell, Stewart i John Paul Stevens (który zastąpił Douglasa), docenili uczynienie prawa mniej arbitralnym, co ich zdaniem dostosowało przepisy do standardów konstytucyjnych. Podobnie argumentował sędzia White, do którego dołączyli prezes Burger i sędzia Rehnquist. Swoją argumentację z *Furman v. Georgia* podtrzymał sędzia Blackmun. Nadto w zdaniach odrębnych sędziowie Brennan i Marshall powtórzyli argumentację ze sprawy *Furman v. Georgia*³⁵. Tego samego dnia wyrokami w sprawach *Woodson v. North Carolina* i *Roberts v. Louisiana* SCOTUS uznał za niekonstytucyjny model oparty na obligatoryjnej karze śmierci ze względu na naruszenie dyskrecjonalnej władzy ław przysięgłych. Języckiem u wagi okazali się tu znów Powell, Stewart i Stevens³⁶.

Po 1976 r. w orzecznictwie SCOTUS utrzymała się linia, której efektem było ograniczenie kary śmierci w aspekcie przedmiotowym.

---

³² S. Banner, op. cit., s. 269.

³³ H. H. Haines, *Against Capital Punishment: The Anti-Death Penalty Movement in America 1972-1994*, Oxford 1999, s. 46.

³⁴ S. Banner, op. cit., s. 269-270.

³⁵ Wyrok SCOTUS z dnia 2 lipca 1976 r., *Gregg v. Georgia*, 428 U.S. 153, <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/428/153/case.html> (dostęp: 15.02.2017 r.).

³⁶ Wyrok SCOTUS z dnia 2 lipca 1976 r. *Woodson v. North Carolina*, 428 U.S. 280, <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/428/280/case.html> (dostęp: 15.02.2017 r.).

W 1977 r. w sprawie *Coker v. Georgia* SCOTUS uznał za niekonstytucyjną karę śmierci za zgwałcenie nieskutkujące śmiercią ofiary³⁷. Wyeliminowano też karę śmierci za przestępstwa przeciw mieniu (1981 r., *Enmund v. Florida*)³⁸ i zgwałcenie nieskutkujące śmiercią nieletniej ofiary (2008 r., *Kennedy v. Louisiana*)³⁹. Równocześnie jednak w ostatniej ze spraw SCOTUS uznał za kwestię otwartą konstytucyjność kary śmierci za zdradę, szpiegostwo, terroryzm i handel narkotykami (ustawodawstwa niektórych stanów przewidują karę główną za te przestępstwa), toteż z katalogu przestępstw „gardłowych” nie usunięto zbrodni innych niż morderstwo. Ponieważ jednak w praktyce nie orzeka się za nie kary śmierci, SCOTUS nie miał dotąd okazji orzec w przedmiocie jej konstytucyjności. Równocześnie ograniczono karę śmierci w aspekcie podmiotowym, uznając ją za niekonstytucyjną wobec osób, które nie ukończyły 16 roku życia (1988 r., *Thompson v. Oklahoma*)⁴⁰, by następnie podwyższyć dolną granicę do 18 lat (2005 r., *Roper v. Simmons*)⁴¹. W 2002 r. SCOTUS uznał także za niekonstytucyjną karę śmierci wobec osób opóźnionych umysłowo (*mentally retarded*) wyrokiem w sprawie *Atkins v. Virginia*⁴².

Sędzia Gorsuch jest zwolennikiem utrzymania kary śmierci w amerykańskim porządku prawnym. Brał udział w wydaniu wy-

---

³⁷ Wyrok SCOTUS z dnia 29 czerwca 1977 r., *Coker v. Georgia*, 433 U.S. 584, <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/433/584/> (dostęp: 15.02.2017 r.).

³⁸ Wyrok SCOTUS z dnia 2 lipca 1982 r., *Enmund v. Florida*, 458 U.S. 782, <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/458/782/> (dostęp: 15.02.2017 r.).

³⁹ Wyrok SCOTUS z dnia 29 czerwca 2008 r., *Kennedy v. Louisiana* 554 U.S., 407, <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/554/407/> (dostęp: 15.02.2017 r.).

⁴⁰ Wyrok SCOTUS z dnia 29 czerwca 1988 r., *Thompson v. Oklahoma*, 487 U.S. 815, <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/487/815/case.html> (dostęp: 15.02.2017 r.).

⁴¹ Wyrok SCOTUS z dnia 1 marca 2005 r., *Roper v. Simmons*, 543 U.S. 551, <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/543/551/> (dostęp: 15.02.2017 r.).

⁴² Wyrok SCOTUS z dnia 20 czerwca 2002 r., *Atkins v. Virginia*, 536 U.S. 304, <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/536/304/case.html> (dostęp: 15.02.2017 r.).

roku w sprawie *Eizember v. Trammell*. W uzasadnieniu do wyroku skazującego Scotta Eizembera na śmierć za morderstwo napisał wprost, że kto odbiera cudze życie, powinien stracić własne⁴³. Toteż jego nominacja oznacza utrzymanie kary śmierci w USA.

6. Broń palna

Druga poprawka do Konstytucji stanowi: „Nie wolno ograniczać praw ludu do posiadania i noszenia broni, gdyż bezpieczeństwo wolnego stanu wymaga dobrze wyszkolonej milicji”. Redakcja tego przepisu nastęrczyła wątpliwości, czy Konstytucja gwarantuje tylko stanom prawo do tworzenia uzbrojonych milicji, czy też ponadto gwarantuje prawo do posiadania broni jednostkom. Broń palna jest ważnym elementem kultury amerykańskiej. W obronie wolnego dostępu do niej działa jedna z najpotężniejszych organizacji w USA: National Rifle Association (NRA), która stoi twardo na stanowisku, że właściwą interpretacją II poprawki jest interpretacja indywidualistyczna. Po przeciwnej stronie stoją takie organizacje jak Brady Campaign, nazwana na cześć Jima Brady’ego, zmarłego w 2014 r. urzędnika Białego Domu, który od 1981 r. był niepełnosprawny na skutek rany postrzałowej otrzymanej podczas nieudanego zamachu na prezydenta Reagana.

Obie organizacje wzięły udział w procesie *District of Columbia v. Heller*, w którym SCOTUS sformułował precedens kluczowy dla rozstrzygnięcia sporu o prawo do posiadania broni palnej. Dick Heller, mieszkaniec Dystryktu Kolumbii, nie mógł legalnie posiadać broni na terenie Dystryktu. Zaskarżył ten zakaz do sądu. Sąd Apelacyjny przyznał mu rację, co zostało zaskarżone przez Dystrykt⁴⁴. 26 VI 2008 r. SCOTUS utrzymał w mocy wyrok Sądu Apelacyjnego,

---

⁴³ Wyrok US Court of Appeals for the 10th Circuit z dnia 15 sierpnia 2015 r., *Eizember v. Trammell*, 14-6012, <http://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/ca10/14-6012/14-6012-2015-09-15.html> (dostęp: 15.02.2017 r.).

⁴⁴ Wyrok SCOTUS z dnia 26 czerwca 2008 r., *District of Columbia v. Heller*, 554 U.S. 570, <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/554/570/> (dostęp: 15.02.2017 r.).

kreując precedens, w myśl którego II poprawka przyznaje prawo do posiadania broni jednostkom niezależnie od służby w milicjach wspomnianych w jej treści. Prawo to nie ma jednak charakteru nieograniczonego (SCOTUS dopuścił restrykcje wobec osób psychicznie chorych, skazanych za zbrodnie, a także obostrzenia dotyczące miejsc (np. szkół) i ograniczenia w handlu bronią (np. uzależnienie go od spełnienia określonych prawem warunków). Równocześnie zakaz posiadania broni ręcznej SCOTUS uznał za niekonstytucyjny. Uzasadnienie sporządził sędzia Scalia, do którego dołączyli prezes Roberts oraz sędziowie Kennedy, Thomas i Alito. Scalia powołał się na fakt zakorzenienia wolnego dostępu do broni głęboko w historii USA i *ratio legis* II poprawki – ochronę ludu przed zakusami zbyt silnej władzy, podkreślając przy tym, że podczas panowania brytyjskiego król dążył do rozbrojenia ludu. Scalia zaznaczył też, że rozbrajanie czarnoskórych mieszkańców było elementem rasistowskiej polityki stanów południowych po wojnie secesyjnej⁴⁵.

Zdania odrębne złożyli niezależnie od siebie sędziowie Stevens i Breyer. Dołączyli do nich także sędziowie Ginsburg i David Souter. Stevens przede wszystkim podkreślił, że II poprawka stanowi o uzbrojonej milicji. Zauważył też, wskazując pomijające te kwestie Deklaracje praw niektórych stanów, że w czasach ojców założycieli prawo jednostek do posiadania broni wcale nie było tak powszechnie uznawane przez Amerykanów, jak twierdzi Scalia. Z kolei Breyer wskazał na racjonalność ograniczenia prawa do posiadania broni ze względu na wysoką przestępczość i wysoką liczbę ofiar przestępstw popełnianych przy użyciu broni palnej⁴⁶.

Wyrok w sprawie *District of Columbia v. Heller* dotyczył wyłącznie terytoriów znajdujących się pod jurysdykcją federalną. 28 VI 2010 r. SCOTUS wyrokiem w sprawie *McDonald v. Chicago* rozszerzył swój precedens o stany, uznając za niekonstytucyjne prawa stanowe i lokalne pozbawiające obywateli wolnego dostępu do broni. Powołał się na XIV poprawkę, chroniącą przed pozbawianiem konstytucyjnych

---

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ Ibidem.

praw bez właściwego procesu nie tylko przez władzę federalną, ale i przez stanową⁴⁷.

Jakkolwiek sędzia Gorsuch nie miał dotąd okazji orzekać w istotnych sprawach związanych z prawem do posiadania broni, NRA chwali jego nominację i liczy na to, że pomoże on utrzymać precedens *District of Columbia v. Heller*⁴⁸.

7. Prawo wyborcze

Konstytucja USA nie stanowi o powszechności prawa wyborczego, a jedynie zakazuje cenzusów rasy (XV poprawka), płci (XIX), wieku wyższego niż 18 lat (XXVI) oraz zakazuje podatku wyborczego (XXIV). Taki stan stwarza pole do doboru wyborców w sposób nie naruszający wprost Konstytucji (np. poprzez egzaminy, arbitralne spisy wyborców czy rozmieszczenie lokali wyborczych korzystne dla rządzących). Wprawdzie Voting Rights Act of 1965 gwarantuje ochronę przed dyskryminacją, jednak od początku ustawa ta budzi konstytucyjne wątpliwości, szczególnie jej zapis przyznający władzy federalnej nadzór nad stanowym ustawodawstwem wyborczym w wyborach federalnych na terenach, na których dochodziło wcześniej do dyskryminacji rasowej, a więc głównie na Południu. Budziło to opór Południa, czego wyrazem było zaskarżenie tego przepisu do sądu przez hrabstwo Shelby w Alabamie. Sąd Dystryktowy i Sąd Apelacyjny utrzymały w mocy zaskarżony zapis, co spowodowało, że hrabstwo odwołało się do SCOTUS.

25 VI 2013 r. SCOTUS zapadłym stosunkiem głosów 5:4 wyrokiem w sprawie *Shelby County v. Holder* uznał federalny nadzór na określonych ustawą terenach za niekonstytucyjny. Autor uzasadnienia, sędzia Roberts, do którego dołączyli sędziowie Scalia,

---

⁴⁷ Wyrok SCOTUS z dnia 28 czerwca 2010 r., *McDonald v. Chicago*, 561 U.S., <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/561/08-1521/> (dostęp: 15.02.2017 r.).

⁴⁸ L. Becket, *NRA cheers nomination of Neil Gorsuch, seen as gun rights defender*, "The Guardian" 1 II 2017 r., <https://www.theguardian.com/law/2017/feb/01/neil-gorsuch-gun-rights-nra> (dostęp: 15.02.2017 r.).

Kennedy, Thomas i Alito, uznał, że jakkolwiek Voting Rights Act odegrał pozytywną rolę w historii USA, to dalsze poddanie określonych terenów federalnemu nadzorowi opiera się na nieaktualnych od 40 lat przesłankach i godzi w konstytucyjną równość stanów. Orzeczenie nie uchyliło Voting Rights Act, nie przyznało stanom prawa uchwalania praw stanowych sprzecznych z ustawą ani nie zakazało zaskarżania tychże, ale zakazało uznawania jednych stanów lub innych jednostek podziału terytorialnego za wymagające nadzoru bardziej niż inne⁴⁹.

Zdanie odrębne złożyli sędziowie Ginsburg, Breyer, Sotomayor i Kagan. Ta pierwsza sporządziła uzasadnienie. Jej zdaniem ustanie dyskryminacji w wymienionych w ustawie miejscach dopiero po jej wprowadzeniu pozwala sądzić, że istnieje niebezpieczeństwo jej powrotu, co uzasadnia federalny nadzór. Na argument o nieaktualności przesłanek, na jakich oparł się ustawodawca, Ginsburg odpowiedziała przypomnieniem, że w 2006 r. Kongres utrzymał w mocy kwestionowane przepisy⁵⁰.

Sędzia Gorsuch jest zwolennikiem praw stanowych⁵¹. Prawdopodobnie więc będzie optował za utrzymaniem hamującego władze federalną precedensu zapadłego w sprawie *Shelby County v. Holder*. Nadto wolno przypuszczać, że będzie orzekał po myśli konserwatystów w innych sprawach związanych z prawem wyborczym. Zapewne będzie ich dużo ze względu na nasilające się i widoczne choćby w zeszłorocznych wyborach zjawisko *voter suppression*, czyli eliminację wyborców niekorzystnych dla rządzącej w danym stanie partii. Przykładami tego zjawiska w zeszłym roku były np. nowe wymogi dotyczące dokumentów tożsamości w Karolinie Północnej, skreślanie z list wyborców w Ohio czy w Wisconsin, a także promowanie głosowania korespondencyjnego, z którego części

---

⁴⁹ Wyrok SCOTUS z dnia 25 czerwca 2013 r., *Shelby County v. Holder*, 570 U.S., <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/570/12-96/> (dostęp: 15.02.2017 r.).

⁵⁰ Ibidem.

⁵¹ K. Simpson, Neil Gorsuch: *Elite credentials, conservative Western roots land Denver native on SCOTUS list*, "The Denver Post" 11 XII 2016 r., <http://www.denverpost.com/2016/12/11/neil-gorsuch-trump-scotus-list/> (dostęp: 15.02.2017 r.).

korzystają biali, przy ograniczaniu możliwości wcześniejszego głosowania popularnego wśród czarnych wyborców⁵².

8. Zakończenie

Zasygnalizowane na początku prawdopodobne zastąpienie nominatami prezydenta Trumpa sędziów Ginsburg, Breyera i Kennedy'ego da konserwatom przewagę 7:2 w SCOTUS. Oznaczałoby to, że republikanie, mając prezydenta, obie izby Kongresu i większość w SCOTUS, mają największą od lat 20. XX w. władzę. Jeżeli w ciągu 4 albo 8 lat rządów Trumpa dotychczasowi konserwatywni sędziowie – Thomas, Roberts i Alito – dadzą się zastąpić młodszymi, konserwatyści będą mieli przewagę w SCOTUS – pierwszą od lat 40. XXI w. To sprawi, że nawet w razie odzyskania władzy przez lewicę, SCOTUS będzie prawicowym hamulcem ewentualnego skrętu USA w lewo, tak jak w latach 50. XX w. republikanów hamował SCOTUS ukształtowany przez Franklina Delano Roosevelta. Sam fakt, że obecny prezydent USA ma w ten sposób szansę przejść do historii na skalę porównywalną z Rooseveltem (który nominował aż siedmiu sędziów)⁵³, świadczy o wyjątkowej randze zeszlórocznych wyborów.

STRESZCZENIE

Prezydentura Donalda Trumpa
a przewidywane zmiany w orzecznictwie Sądu Najwyższego
Stanów Zjednoczonych Ameryki

20 I 2017 r. urząd Prezydenta Stanów Zjednoczonych objął Donald Trump z Partii Republikańskiej. Nominacje sędziów Sądu Najwyższego, który dokonuje interpretacji Konstytucji Stanów Zjednoczonych, były jedną

---

⁵² A. Ostolski, *Trump, Clinton i walki klasowe w USA*, „Nowy Obywatel” 28 XI 2016 r., <http://nowyobywatel.pl/2016/11/28/trump-clinton-i-walki-klasowe-w-usa/> (dostęp: 15.02.2017 r.).

⁵³ L. Garlicki, op. cit., s. 126.

z kwestii kampanii wyborczej. Artykuł zawiera przewidywania dotyczące utrzymania lub zmiany orzecznictwa w wybranych kwestiach (aborcja, akcja afirmatywna, imigracja, kara śmierci, broń palna, prawo wyborcze) wskutek prawdopodobnej przewagi konserwatystów w Sądzie Najwyższym.

Słowa kluczowe: Sąd Najwyższy Stanów Zjednoczonych; precedens; konstytucja; aborcja; akcja afirmatywna; imigracja; kara śmierci; broń palna; prawo wyborcze

SUMMARY

Presidency of Donald Trump and expected changes of judicature of the Supreme Court of the United States

On 20th January 2017 Republican Party's Donald Trump took office of the President of the United States. Appointment of Justices to the Supreme Court, which is the interpreter of the United States Constitution, was one of the campaign's issues. This article contains predictions concerning retaining or changing the judicature involving chosen issues (abortion, affirmative action, immigration, death penalty, gun, election law) as a result of presumable conservatives' dominance in the Supreme Court.

Keywords: Supreme Court of the United States; precedent; constitution; abortion; affirmative action; immigration; death penalty; gun; election law

BIBLIOGRAFIA

- Anderson T. H., *The Pursuit of Fairness: A History of Affirmative Action*, Oxford 2004, <https://doi.org/10.1086/ahr.112.1.241>. (dostęp: 17.07.2018 r.). Bader Ginsburg R., *Affirmative Action as an International Human Rights Dialogue*, "Brookings" 1 XII 2000 r., <https://www.brookings.edu/articles/affirmative-action-as-an-international-human-rights-dialogue-considered-opinion/> (dostęp: 15.02.2017 r.).
- Banner S., *The Death Penalty: an American History*, Cambridge 2002, s. 291.
- Becket L., *NRA cheers nomination of Neil Gorsuch, seen as gun rights defender*, "The Guardian" 1 II 2017 r., <https://www.theguardian.com/law/2017/feb/01/neil-gorsuch-gun-rights-nra> (dostęp: 15.02.2017 r.).

- Brest P., Oshige M., *Affirmative Action for Whom?*, "Stanford Law Review" Vol. 47, No. 5., 1995, <https://www.jstor.org/stable/1229177> (dostęp: 15.02.2017 r.).
- Faggan J. A., *Capital Punishment: Deterrent Effect & Capital Costs*, Columbia Law School, 2014, http://www1.law.columbia.edu/law_school/communications/reports/summer06/capitalpunish (dostęp: 15.02.2017 r.).
- Frankowski S., *United States of America, w: Abortion and Protection of the Human Fetus. Legal Problems in a Cross-Cultural Perspective*, red. S. Frankowski, G. Cole, Dordrecht 1987, <https://books.google.pl/books?id=5CMR3N2tPG8C&printsec=frontcover&dq=Abortion+and+Protection+of+the+Human+Fetus.+Legal+Problems+in+a+Cross-Cultural+Perspective&hl=pl&sa=X&ved=0ahUKEwinhP7-2JLSAhVBzxQKHcKdCNwQ6AEIGjAA#v=onepage&q=Abortion%20and%20Protection%20of%20the%20Human%20Fetus.%20Legal%20Problems%20in%20a%20Cross-Cultural%20Perspective&f=false> (dostęp: 15.03.2017 r.).
- Garlicki L., *Sąd Najwyższy Stanów Zjednoczonych Ameryki: konstytucja – polityka – prawa obywatelskie*, Wrocław 1982.
- Haines H. H., *Against Capital Punishment: The Anti-Death Penalty Movement in America 1972–1994*, Oxford 1999.
- Hirschfeld Davis J., *Supreme Court Nominee Calls Trump's Attack on Judiciary 'Demoralizing'*, "The New York Times" 8 II 2017 r., <https://www.nytimes.com/2017/02/08/us/politics/donald-trump-immigration-ban.html> (dostęp: 15.02.2017 r.).
- Ostolski A., *Trump, Clinton i walki klasowe w USA*, „Nowy Obywatel” 28 XI 2016 r., <http://nowyobywatel.pl/2016/11/28/trump-clinton-i-walki-klasowe-w-usa/> (dostęp: 15.02.2017 r.).
- Simpson K., *Neil Gorsuch: Elite credentials, conservative Western roots land Denver native on SCOTUS list*, "The Denver Post" 11 XII 2016 r., <http://www.denverpost.com/2016/12/11/neil-gorsuch-trump-scotus-list/> (dostęp: 15.02.2017 r.).
- Justia US Supreme Court*, <https://supreme.justia.com> (dostęp: 17.07.2018 r.).
- Tokarczyk R., *Prawo amerykańskie*, Warszawa 2009.
- Wolf R., *Supreme Court split on Obama immigration plan*, "USA Today" 18 IV 2016 r., <http://www.usatoday.com/story/news/politics/2016/04/18/supreme-court-immigration-deportation-obama-undocumented/83171370/> (dostęp: 15.02.2017 r.).